

Biuletyn

Koła Miłośników
Dziejów Grudziądza

Rok IV: 2006

Numer 6 (80)

Data odczytu: 15.2.2006

Data wydania: 15.2.2006

Edward Wiśniewski

Historia osiedla Rudnik-Mniszek

Wg badań archeologicznych, pierwsze informacje o zasiedleniu i przemieszczaniu się ludności na naszym terenie pochodzą z epoki kamiennej i wczesnego brązu tj. około 4000 do 1400 lat p. n. e. Ludność tworzyła małe obozowiska zakładane na szczytach wzniesień, m. in. w Rudniku, w zakolu Rudniczanki, płynącej z jeziora Rudnickiego Wielkiego, poprzez j. Mały Rudnik i Rządź do Wisły. Dopiero we wczesnym średniowieczu są wzmianki, że teren ten był eksploatowany. Znajdowano tu rudę darniową, surowiec potrzebny dla hamerni, czyli kuźnicy usytuowanej na Rządzu. Trudniący się tym rzemiosłem – wytapianiem metalu – był zwany rudnikiem, stąd powstała nazwa terenu.

Następną wzmiankę odnotowano w „Inwentarzu z 1603 r.”, gdzie wymienione jest jezioro Piaseczno – obecnie Rudnik – o wielkości 26 toni niewodowych, oraz o istnieniu skrzyni węgornej na rzece Rudniczance, skąd rybak wybierał ryby dla siebie jak i dla czeladzi z zamku grudziądzkiego, za co płacił 30 florenów czynszu rocznie. Lustracja z 1664 r. informuje, że Rudnik posiadał 8 włók obszaru, nazywany był wsią królewską. Płacił 50 florenów czynszu, ale jest bardzo zniszczony przez wojny szwedzkie.

W 1681 r. Rudnik odżył na nowo, w tym roku Marcin Borowicki, starosta grudziądzki wydał ją mieszkańcom na wieczną dzierżawę (40 lat).

Po upływie emfiteutycznego kontraktu, w 1721 r., Jan na Słupowie-Szembek – kanclerz Koronny i starosta grodzki nadał sołtysowi Piotrowi Macz i włościanom: Marcinowi Bork Christianowi Steinke i ich towarzyszom ich posiadłości na dalsze 40 lat. Sołtysa mogli sami wybierać, powinni być jednak posłuszni, stosownie do wilkierza potwierdzonego przez starostę. Poza tym mogli korzystać z pastwiska w lesie starościńskim i brać drewno obalone, oraz poić bydło w rzece. Za to płacili od włóki 10 zł – razem 80 złotych. Od tłoki byli wolni.

Odrębne prawo miał rybak, który korzystał z jeziora i węgorni. Płacił do zamku na świętego Marcina 94 złote i zaopatrywał w każdy piątek i sobotę załogę zamku w ryby. Posiadał też ziemię, za którą płacił 66 zł. czynszu rocznie.

W połowie XVIII w. sukiennicy grudziądzcy wystawili tu sobie folusz. Starościna Dorota Amalia Bucholz Keyserling popierała ten zamiar, nadając mu różne przywileje.; Za to cech płacił 82 złote pruskie w 2 ratach. Umowa spisana została a na 40 lat. Budynek folusza istniały jeszcze w 1835 r., kiedy to władze pruskie sprzedały je prywatnemu właścicielowi. Z lustracji w 1765 r. dowiadujemy się, że we wsi było 13 gburów, którzy za 8 włók ziemi płacili 47 florenów i 35 groszy. W 1789 r. Rudnik liczył, razem z foluszem, 21 domów mieszkalnych.

U wypływu Rudniczanki stał młyn, a w 1848 r. zbudowano jaz, służący do regulacji stanu wody w rzece. W pobliżu istniał również cmentarz ewangelicki, który przetrwał aż do II wojny światowej, tj. do 1939 r.

W czasie rządów pruskich, w 1833 r. – 13 gburów otrzymało 9 włók, 2 morgi i 2211/2 ziemi na własność. Czynnosc wynosił 31 talarów.

Dalsze lata, to rozwój osady na południe od rzeczki Rudniczanki, gdzie rozrasta się wieś Mały Rudnik, i tym samym Rudnik podlega administracyjnie pod Mały Rudnik, aż do 1954 r.

Mały Rudnik w XVI i XVII wieku był zasiedlony przez kolonistów holenderskich. Istnieją w niej jeszcze szczątkowe ślady budownictwa, np. chałupa nr 36.

Mały Rudnik. Rudnik z leśniczówką był osadą dużą i ludną. Liczył w 1885 r. 85 domów i 547 mieszkańców osiadłych na 572 ha. Posiadał szkołę z 104 uczniami i 1 nauczycielem. W 1911 r. powstała parafia ewangelicka w Pieńkach Królewskich. Istniała ona do 1949 r.. W 1958 r. została erygowana jako parafia katolicka pw. św. Andrzeja Boboli. W 1903 r. część osiedla Rudnik przyłączono do miasta (7,02 ha). W następnych latach następuje tu znaczne ożywienie gospodarcze. Powstaje w 1911 r. zakład nr 2 Odlewni i Emalierni „Herzfeld Victorius”, oraz osiedle domków jednorodzinnych. Rudnik liczył 509 mieszkańców.

W 1931 r. Rudnik wraz z małym Rudnikiem miał powierzchnię 565,2 ha, zamieszkały był przez 998 osób. Posiadał pocztę i szkołę. Parafia katolicka była w Grudziądzu, ewangelicka w Małym Rudniku, posterunek policji w Linarczyku a wójt urzędował na Rządzu.

W 1948 r. część Rudnika włączono w granice miasta, a resztę dopiero w 1954 r. Obszar włączony przybrał nazwę „Osiedle Mniszek”.

W dalszych latach następuje rozwój zakładu Pomorskiej Odlewni i Emalierni a także osiedla. Powstają domy mieszkalne, szkoła, przedszkole, hala sportowa, ośrodek zdrowia, zaplecze handlowo-usługowe, kościół pw. Św. Józefa, który dopiero 1 stycznia 2006 r. otrzymał status odrębnej parafii.

Jezioro Rudnik. Wznosi się 23 m n. p. m., pomiary przeprowadzone w 1954 r. wykazały 167,7 ha powierzchni, a w 1960 r. – 161 ha, ma to związek ze zmianami warunków atmosferycznych, bądź przez ingerencję człowieka. Długość jeziora wynosi 2300 m, szerokość 1240 m, maksymalna głębokość 11,5 m, a średnia głębokość – 3,7 m, długość linii brzegowej – 6200 m. Wyspa na jeziorze obejmuje 0,7 ha. Wokół jeziora powstały działki rekreacyjne, ośrodki sportowe zakładów pracy, Miejski Ośrodek Rekreacji i Wypoczynku (dawniej: Ośrodek Sportu i Rekreacji), zakładowe ośrodki wypoczynkowe jak „Energetyk”, „Delfin” oraz obszar domków rekreacyjnych. Teren przy wschodniej części jeziora zachował nazwę Rudnik

Dziś jezioro Rudnik wraz z położonymi na jego brzegach urządzeniami turystyczno-wypoczynkowymi to największy w okolicach Grudziądza ośrodek turystyczno-wypoczynkowy.

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisz, KMDG. Logo KMDG wykonał Grzegorz Rygielski.

Komentarz do planu miasta z lat 1880-1919.

1. Osada Rudnik, obecnie osiedle Mniszek
2. Jezioro Rudnik, d. jezioro Piaseczno.
3. Jezioro Mały Rudnik.
4. Rzeczka Rudniczanka – dawniej Rudnianka
5. Pierwsze osadnictwo ludności w epoce kamiennej i wczesnego brązu
6. Jeziorko Raczek
7. Cmentarz ewangelicki – nie istnieje
8. Obecne usytuowanie ośrodków wypoczynkowych zakładów pracy
9. Obecne usytuowanie Miejskiego Ośrodka Rekreacji i Wypoczynku
10. Obecne usytuowanie ośrodka wypoczynkowego „Energetyk”
11. Obecne usytuowanie ośrodka wypoczynkowego „Delfin”
12. Istniejące działki rekreacyjne i wypoczynkowe
13. Teren istniejących zakładów produkcyjnych Pomorskiej Odlewni i Emalierni.
14. Obecnie zalesiony teren, dawna własność majątku Rząd.
15. Przejazd kolejowy na Osiedlu Mniszek.
16. Miejski Las Komunalny
17. Strzelnica wojskowa
18. Przedłużenie ulicy Konarskiego przez las do dawnego osiedla Jałowa Buda
19. Obecna ulic Jeziorna
20. Dawniej żwirowania pod Strzemięcinem
21. Mały Rudnik wraz z Adamowem.